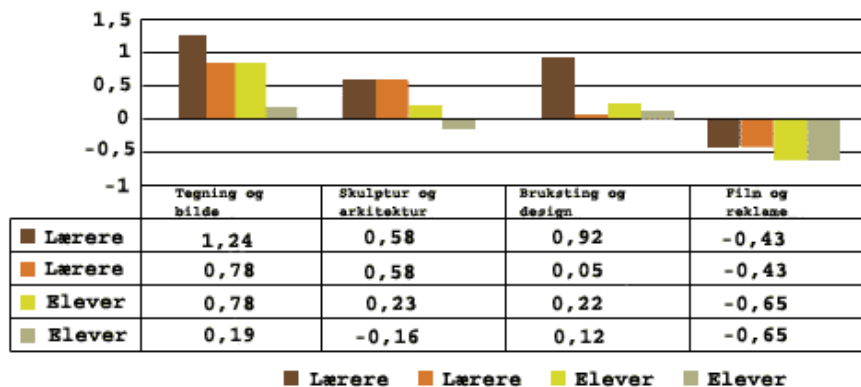

Kunst og håndverk, et skolefag for fremtiden?

Av Bjørn Magne Aakre og Steinar Kjosavik

Kunst og håndverk er blant de fagene elever i grunnskolen liker best. Elevene opplever at kunst og håndverk er lærerikt, interessant, nyttig og fremtidsrettet. Men elevene savner også viktige emner i faget, og overgangen fra forming til kunst og håndverk har gått seinere enn den nye planen legger opp til. Det viser de foreløpige resultatene av evalueringen som nå gjennomføres etter oppdrag fra KUF.

Kunst og håndverk, innhold

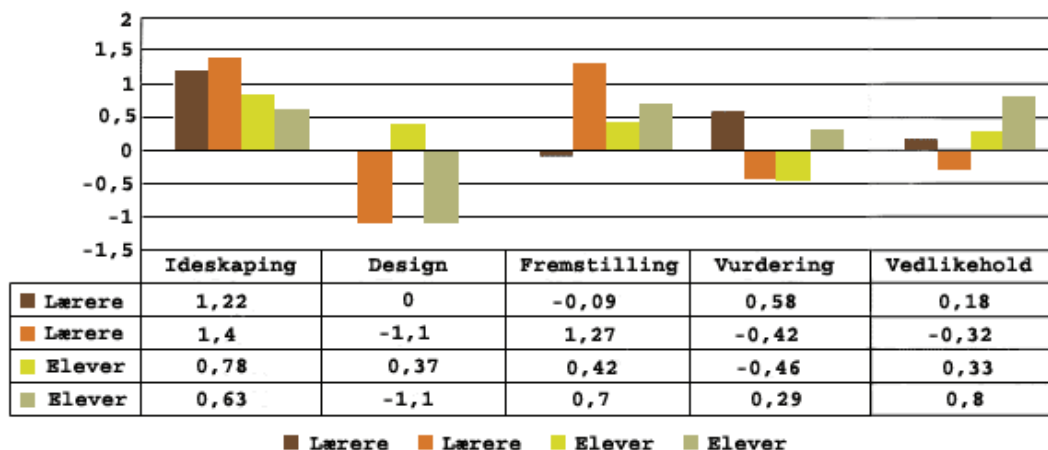
Undersøkelsen stiller mange spørsmål om mange forhold ved faget. I presentasjonen vises to variabler under hver temagruppe for både lærere og elever. Dette for å gi et mest mulig nyansert bilde av svarene de gir.

Både elever og lærere har vist stor interesse for evalueringen av faget kunst og håndverk. Hele 1616 elever og 117 lærere, eller mellom 80-85%, har svart seriøst og grundig på undersøkelsen. Den store interessen taler for at både elever og lærere er svært opptatt av faget, hvordan faget fungerer i dag og hva som skal til for at det skal bli enda bedre. Elevene gir særlig uttrykk for at nye emner som teknologi, arkitektur, design, media og reklame står svakt.

Grunnskolereformen og læreplanverket L97 la store ambisjoner inn i det nye faget kunst og håndverk. Faget endret navn fra forming og mange nye emneområder ble tatt inn. Lærerne er nøkternt positive til reformen og mener at den nye læreplanen gjorde faget mer variert og kreativt. På den annen side gir både lærere og elever uttrykk for at overgangen fra forming til kunst og håndverk så langt ikke har ført til så store endringer. Årsaken er det tidlig å si sikkert om. Men en forklaring kan være at lærerne synes det har vært vanskelig å leve opp til intensjonene i den nye læreplanen. Lite etterutdanning og begrensede ressurser til å gjennomføre planen kan også være mulige forklaringer som en må se nøyere på.

Undersøkelsen viser at kunst og håndverk fortsatt har sitt tyngdepunkt i todimensjonal form med vekt på tegning og bilde. Når det gjelder tredimensjonal form står de gamle disiplinene sløyd, håndarbeid og bruksform fortsatt relativt sterkt. Men datamaterialet kan også tyde på at undervisningen har blitt mer teoretisk og mindre praktisk. Både elever og lærere synes å mene at det blir for mye arbeid med kunnskap om kunst og kultur og for lite praktisk skapende arbeid. Det arbeides noe med skulptur i skolen, mens arkitektur, som vektlegges sterkere i det nye faget, kommer dårligere ut i undersøkelsen.

Kunst og håndverk, prosess

Det frie skapende arbeidet har fortsatt en sterk posisjon i undervisningen. Lærerne synes å legge større vekt på selve prosessen og elevenes interesser, enn på de produktene og resultatene som oppnås. På den annen side synes ikke nye arbeidsformer som prosjektarbeid og produktutvikling å ha slått igjennom i den grad som reformen legger opp til.

Besøk i museer og kontakt med lokale kunstnere, håndverkere og bedrifter forekommer heller ikke i særlig grad.

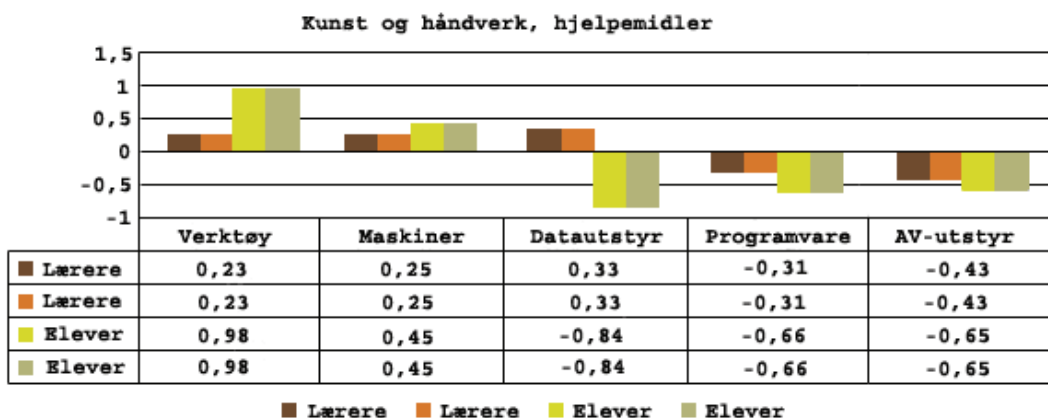
Årsaken kan være at det fortsatt synes å være begrenset samarbeid mellom de ulike fagene når skolen legger sine arbeidsplaner. Det medfører at det sjelden er tilstrekkelig tid på timeplanen til tverrfaglig arbeid og til å bruke institusjoner og ressurser i nærmiljøet i den grad som den nye læreplanen legger opp til.

Undersøkelsen viser imidlertid at allmennlærere er noe flinkere enn faglærere til å arbeide tverrfaglig. Det kan skyldes at allmennlærere ofte har flere fag i samme klasse og derfor har større mulighet for å arbeide tverrfaglig.

Papir er det materialet som det arbeides mest med i kunst og håndverk. Her er det naturlig å se resultatet i sammenheng med at tegning og bilde har så stor plass. Tekstil, tre og leire kommer også relativt godt ut. På minussiden finner vi særlig at metall benyttes sjelden. Det samme gjelder til en viss grad kunststoffer og nye materialtyper.

Årsaken kan ha sammenheng med både tradisjon, utdanning og økonomi i skolene å gjøre. Materialer fra naturen og restematerialer brukes også til en viss grad. Dette tyder på at det blir lagt noe vekt på økologi og gjenbruk i undervisningen.

Mer overraskende er det imidlertid at dimensjonen estetikk og oppøvelse av estetisk sans synes å komme noe dårlig ut i undersøkelsen. Det er ett av de perspektivene som en må prøve å belyse gjennom de kvalitative studiene som skal gjøres i det videre arbeidet.

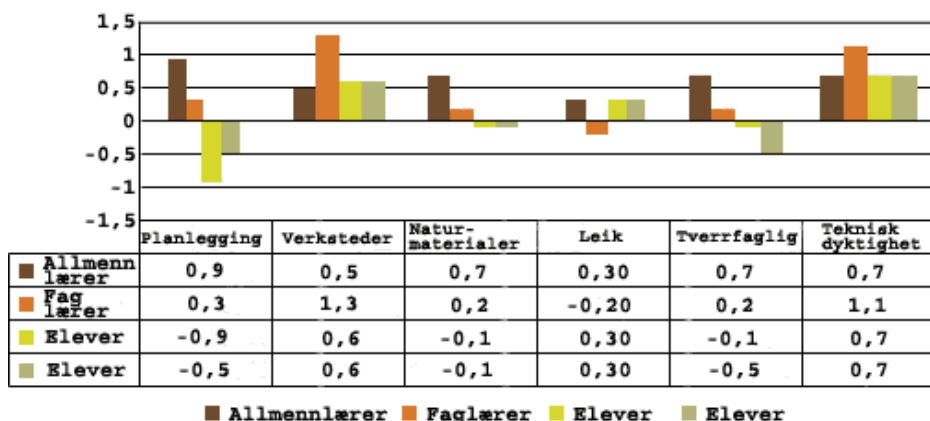

Nye emner som bruk av teknologi, design, film, media og reklame kommer dårligst ut i undersøkelsen.

Det er særlig elevene som mener at disse emnene står svakt i undervisningen. Resultatet kan tyde på at skolene har problemer med å tilpasse seg de deler av læreplanverket som medførte den største endringen med overgangen fra forming til kunst og håndverk.

Når det gjelder bruk av informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) og programvare for bildebehandling ser det ut til at slike hjelpemidler faktisk finnes i mange skoler, men at de blir relativt lite brukt i kunst og håndverk. Elever og lærere synes for øvrig å ha noe ulike oppfatninger om saken. En forklaring kan være at ungdom i dag er langt mer fortrolig og vant med slike hjelpemidler enn det lærerne er. En annen forklaring kan være at lærerne ikke synes ny teknologi er så viktig og derfor heller foretrekker å legge vekt på tradisjonelle teknikker og metoder i sin undervisning.

Kunst og håndverk, lærerrollen

Lærerens utdanning synes også å ha noe å si for hvordan undervisningen i kunst og håndverk praktiseres i skolen. Nå er utvalget lærere i undersøkelsen lite, men resultatet gir holdepunkter for å peke på følgende forskjeller:

Allmennlærere synes å legge noe mer vekt på prosjektarbeid, tverrfaglig undervisning og felles planlegging enn det faglærere gjør. Allmenne lærere legger også noe mer vekt på lek som arbeidsform og bruk av naturmaterialer.

Faglærere på sin side gjør større bruk av verksteder i sin undervisning og de legger større vekt på tekniske ferdigheter og resultatet av de arbeidene elevene gjør og de tingene de lager. Mulige forklaringer på dette er at allmennlærere i utgangspunktet har flere fag og kan derfor lettere arbeide tverrfaglig uten å ta hensyn til andre lærere. Når det gjelder den vekt de legger på lek, kan det kanskje forklares med at de oftere enn faglærere arbeider i småskolen og mellomtrinnet. Faglærernes prioritering kan ha med fagtradisjon å gjøre og større bevissthet om faglig kvalitet både på arbeid og resultat.

Det er også foretatt noen analyser av forskjeller i undervisningen med hensyn til elever og læreres kjønn, og mulige geografiske forskjeller. Så langt har en ikke kunnet påvise forskjeller av betydning på disse områdene. Det kan tyde på at vi faktisk har en enhetskole der tilbudet er relativt likt for alle, uavhengig av kjønn og bosted.

Til slutt kan en spørre: Har kunst og håndverk blitt et mer fremtidsrettet fag? Lærere og til en viss grad også elevene synes ut fra undersøkelsen å mene det.

Forutsetningen er imidlertid at det skjer reelle endringer i undervisningen og at intensjonene i det nye faget blir fulgt opp og gjennomført som planlagt. Her ligger det en stor utfordring for skolene og for lærerne.

I noen land er blant annet teknologi et eget fag i grunnskolen og det foregår nå også forsøk med teknologi i noen norske skoler. Diskusjonen framover vil trolig handle om hvorvidt disse emnene skal inn som eget fag, eller om de skal gjennomføres som obligatoriske prosjekter. Utfordringen for kunst og håndverk blir å befeste sin stilling ved å forene kreativt arbeid med målrettet nyskaping der også nye metoder, teknikker og materialer tas i bruk. På den måten vil kunst og håndverk kunne bli et kjernefag som kan ruste elevene for en framtid der de kan bidra til større verdiskaping i samfunnet vårt.

Skole som skiller seg fra det typiske i undersøkelsen:

Breidablikk ungdomsskole i Sandefjord har 6 parallelllagte 8. klasser. I motsetning til hva som kommer frem i undersøkelsen, er dette en skole som arbeider med metall. Designoppgaven i 8. klasse på Breidablikk går ut på å lage en brevåpner i messing.

Manipulasjon av bilde i 8.klasse på Breidablikk ungdomsskole i Sandefjord. Eleven har scannet en smie som hun har tegnet i arkitekturperioden hvor de lærte å tegne perspektiv. Også innen bruk av informasjons- og kommunika-sjonsteknologi skiller kunst- og håndverkundervisningen på Breidablikk seg fra det typiske.

I arbeid med reklame er Breidablikk også langt fremme når det gjelder å oppfylle intensjonene i L97. Elevene i 9.trinn har arbeidet tverrfaglig med reklame i en periode på 5 uker. De fikk velge fritt mottaker, budskap og virkemiddel (teknikk). Skolen er ikke typisk for hva undersøkelsen viser.